

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Бондаренко Анни Юріївни
на тему «Образ Київської Русі в українській інструментальній
музиці 1960-х–1980-х років»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 02 Культура і мистецтво
за спеціальністю 025 Музичне мистецтво**

Актуальність теми дослідження. Українське музикознавство надає важливого значення формуванню сучасного наукового погляду на складний неоднорідний музично-історичний процес радянської доби – драматичного і трагічного для української нації періоду. Переосмислюючи досвід колоніального минулого, необхідно усвідомлювати, що, попри ідеологічну заангажованість, у музичній культурі радянської України виникали високохудожні явища, які свідчили про життєздатність творчої думки та невідворотність поступу національного мистецтва.

Найістотніші зрушення у тогочасній музиці припадають на 1960-і–1980-і роки – останнє тридцятиліття в історії радянської держави. Протягом цього періоду спостерігається поступовий відхід від панівних настанов соцреалізму, активізується пошук нових світоглядних орієнтирів, увиразнення плюралістичних естетичних поглядів, урізноманітнення жанрово-стильових принципів творчості. З огляду на ці об'єктивні обставини дослідження української музики 1960-х–1980-х років як одного з ключових етапів становлення національного мистецтва ХХ століття, видається вельми актуальним.

Творчість композиторів 1960-х–1980-х років досі залишається маловивченою, хоч деякі її аспекти у різний час висвітлювалися у працях О. Берегової, О. Гарькавої, О. Городецької, С. Грици, О. Гуркової, І. Драч, О. Зав'ялової, О. Зінькевич, Л. Кияновської, М. Копиці, О. Кушнірук, О. Опанасюка, Б. Сюти, А. Терещенко, та ін. У більшості цих досліджень вивчається доробок певного митця (В. Губаренка, Л. Дичко, Ю. Іщенко, І. Карабиця, В. Сильвестрова, Є. Станковича, О. Яковчука) або окремі жанрово-стильові явища. Значно менше уваги приділено образно-тематичному аспекту, концептуально важливого в осмисленні світоглядних та естетичних тенденцій, які вплинули на формування української музики наступного історичного етапу – доби незалежності.

Панорамний погляд на творчість українських композиторів означеного періоду виявляє стабільну зацікавленість історичним минулим, зокрема, епохою Київської Русі. Звернення до цієї тематики, ймовірно, резонувало світоглядно-естетичним прагненням української інтелігенції: відчуті суголосся минулого і сучасності, а в ньому – власну причетність до творення історії нації, яка в давні часи мала могутню державу з високорозвиненою культурою. Упродовж 1960-х–1980-х років з'явилася ціла низка різножанрових творів із давньоруською тематикою, серед яких визнані

шедеври вітчизняної музики: «Фрески Софії Київської» для камерного оркестру В. Годзяцького, ораторія «І нарекоши ім'я Київ» Л. Дичко, балет «Ольга» Є. Станковича, «Фрески Софії Київської» для арфи з оркестром В. Кікти, симфонічна сюїта «З глибини віків» А. Білошицького та ін. Суттєвим поштовхом до створення цих опусів стали вагомі події загальнодержавного масштабу: святкування 1500-річчя заснування Києва (1982) та 1000-ліття хрещення Русі (1988). В усіх творах, написаних протягом 1960-х–1980-х років, утілені яскраві образи давнини, пов'язані з історичними подіями, артефактами та персоналіями часів Київської Русі.

Отже, наявність значного обсягу високохудожніх творів різних жанрів з тематикою Київської Русі, написаних українськими композиторами (в тому числі й визнаними сьогодні класиками вітчизняної музики останньої третини ХХ століття) окресленого періоду, обумовлює доцільність аналізу цих композицій у дисертації з погляду їх образного змісту та розкриття образу Київської Русі.

Зв'язок науковими планами, програмами, темами. Дисертацію виконано відповідно до наукової теми Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Розвиток духовного потенціалу особистості в неперервній мистецькій освіті» (2016–2025) (державний реєстраційний номер 0116U003993). Тему дисертації затверджено вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 9 від 28 жовтня 2021 року); уточнену тему дисертації затверджено вченою радою Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 13 від 31 жовтня 2024 року).

Мета дослідження – виявити жанрово-стильову специфіку втілення образу Київської Русі в українській інструментальній музиці 1960-х–1980-х років.

Завдання дослідження:

- опрацювати наукову літературу з питань художнього образу в мистецтві та музиці;
- з'ясувати основні принципи програмності в інструментальній музиці та розглянути історіографію дослідження проблематики програмності в українському музикознавстві;
- висвітлити політичні та соціокультурні умови розвитку української музики 1960-х – 1980-х років;
- простежити історію звернень композиторів до тематики Київської Русі;
- проаналізувати жанрово-стильові особливості втілення образу Київської Русі в обраних інструментальних творах;
- здійснити типологію ознак образу Київської Русі та засобів його втілення у розглянутих творах;
- обґрунтувати історичну значущість доробку вітчизняних композиторів, в якому втілено образ Київської Русі.

Об'єкт дослідження – інструментальна музика українських композиторів 1960-х – 1980-х років.

Предмет дослідження – образний зміст інструментальних творів із тематикою Київської Русі, написаних українськими композиторами в період 1960-х – 1980-х років.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають наукові праці з проблем:

художнього образу в мистецтві та музичній творчості (Т. Андрущенко, І. Гарькава, О. Заверуха, О. Зав'ялова, О. Зосім, Л. Микуланинець, Б. Нагай, О. Овчарук, О. Олексюк, О. Опанасюк, В. Салій, Д. Синенький, В. Соловійов, Т. Щериця);

програмності в музиці (О. Афоніна, І. Борух, Л. Кияновська, В. Клиш, О. Лісова, С. Людкевич, К. Майбурова, А. Муха, Н. Хінкулова, О. Фрайт);

історії України та української культури другої половини ХХ століття (Я. Грицак, Т. Гундорова, І. Дзюба, О. Забужко, В. Кебуладзе, Н. Кіндрачук, С. Плохій, М. Попович, Є. Сверстюк, Л. Тарнашинська);

творчості українських композиторів другої половини ХХ століття (О. Берегова, О. Городецька, С. Грица, О. Гуркова, О. Зінькевич, Л. Кияновська, О. Кушнірук, О. Лігус, С. Лісецький, О. Опанасюк, С. Павлишин, Н. Ревенко, А. Терещенко, Б. Фільц, О. Фрайт).

Методи дослідження. Для виконання завдань дисертації використано такі **методи**:

- *абстрагування* – для систематизації базових понять категоріального апарату дисертації: художній образ, програмна музика, стиль, жанр;

- *моделювання* – у виявленні аналогій між стильовими особливостями втілення образу Київської Русі у творах різних жанрів;

- *історичний* – в аналізі суспільно-політичних та загальнокультурних процесів в українській культурі останньої третини ХХ ст.;

- *історико-культурний* – у визначенні художньо-естетичних засад української музичної культури означеного періоду;

- *типологічний* – у виокремленні характерних ознак образу Київської Русі та засобів його втілення у творах українських композиторів;

- *компаративний* – у виділенні спільних та відмінних ознак між жанрово-стильовими особливостями втілення образу Київської Русі в обраному матеріалі;

- *метод цілісного аналізу* – у розгляді композиційних, структурних та стилістичних ознак обраних творів;

- *семантичний (семантико-смісловий)* – в аналізі елементів стилістики з погляду їх змістовно-сміслового значення у тексті певного твору.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що у дисертації:

вперше:

– систематизовано та розглянуто значний корпус творів українських композиторів, присвячених тематиці Київської Русі;

– введено в науковий обіг та детально проаналізовано музику балету О. Канерштейна «Євпраксія»;

– обґрунтовано історичну значущість доробку вітчизняних композиторів з тематикою Київської Русі у контексті світоглядних, духовних та художньо-естетичних тенденцій епохи;

уточнено:

– образно-змістовий вектор творчості українських композиторів 1960-х–1980-х років;

– стильові особливості маловідомих творів українських композиторів, написані протягом окресленого періоду (фортепіанний триптих «Хрещення Русі-України» І. Соневицького, симфонічну поему «Золоті ворота» О. Яковчука; балет «Ольга» Є. Станковича);

набули подальшого розвитку:

– художньо-естетичний ракурс творчості композиторів 1960-х–1980-х років;

– вивчення жанрово-стильових аспектів української музики радянського періоду.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання її результатів у науковій, виконавській та педагогічній діяльності. Зокрема, матеріали аналізу творів різних жанрів із тематикою Київської Русі можуть увійти до лекційних курсів з історії культури, історії української музики, аналізу музичних творів, історії інструментального мистецтва. Викладені у роботі авторські ідеї можуть також бути корисними для виконавців у підготовці концертних програм та балетних постановок.

Апробація результатів дослідження відбувалася у формі обговорень ключових методологічних положень та висновків на засіданнях кафедри музикознавства та музичної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Аналітичні спостереження, викладені в роботі, висвітлювалися під час виступів на десяти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: VII Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття» (м. Київ, 14 травня 2021 року, Київський університет імені Бориса Грінченка); V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Ювілейна палітра 2021: до пам'ятних дат видатних українських діячів і композиторів» (м. Суми, 3-4 грудня 2021 року, Навчально-науковий інститут культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка); VIII Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття» (м. Київ, 12 травня 2022 року, Київський університет імені Бориса Грінченка); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Ювілейна палітра 2022: до пам'ятних дат видатних українських діячів і композиторів» (м. Суми, 21-23 грудня 2022 року, Навчально-науковий інститут культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка); VII Всеукраїнській науковій конференції «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір» (м. Київ, 2 листопада 2023 року, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв); XIII Міжнародній науковій конференції «Ювілейні та пам'ятні

дати 2023 року» (м. Київ, 20-21 листопада 2023 року, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського); ХХІІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Молоді музикознавці» (м. Київ, 29-31 березня 2024 року, Київська муніципальна академія музики імені Р. М. Глієра); Х Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття» (м. Київ, 16 травня 2024 року, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка); ІІІ Всеукраїнській науково-практичній конференції «Молодіжне музикознавство – 2024», (м. Хмельницький, 17-18 травня 2024 року, Хмельницький фаховий музичний коледж імені В. І. Заремби); Міжнародній науково-творчій конференції наукового проекту «Сучасне слово про мистецтво: наука і критика», (м. Харків, 11-12 лютого 2025 року, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 8 публікаціях одноосібного авторства, серед яких 3 статті у наукових фахових виданнях України та 5 публікацій тез доповідей у збірках матеріалів наукових конференцій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Наукові статті, опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України

1. Бондаренко А. Образ давнього Києва в українській фортепіанній музиці 1980-х років (на прикладі програмних циклів Б. Фільц, І. Соневицького, Г. Саська). *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2022. Вип. 40. С. 31-37. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.520> Вебпосилання: <https://zbirnyky.rshu.edu.ua/index.php/ucpmk/issue/view/18>
2. Бондаренко А. Історія України у дзеркалі симфонічної творчості Олександра Яковчука. *Музичне мистецтво і культура*. 2022. Вип. 35, Том 2. С. 39-48. DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2022-35-2-4> Вебпосилання: <https://music-art-and-culture.com/index.php/music-art-and-culture-journal/issue/view/27>
3. Бондаренко А. Образ княжни Євпраксії у симфонічній сюїті з балету «Євпраксія» Олександра Канерштейна. *Слобожанські мистецькі студії*. 2023. Вип. 3. С. 15-19. DOI <https://doi.org/10.32782/art/2023.3.3> Вебпосилання: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/art/issue/view/13>

Публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації

1. Бондаренко А. Семантика дзвоновості у фортепіанному циклі Геннадія Саська «Відгомін століть» (до 75-річчя композитора). *Ювілейна палітра 2021: до пам'ятних дат видатних українських музичних діячів і композиторів: збірник статей за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (3-4 грудня 2021 року)*. Суми, 2022. С. 102-106.

2. Бондаренко А. Картини історичного минулого України у симфонічній творчості Олександра Яковчука (до 70-річчя композитора). *Ювілейна палітра 2022: до пам'ятних дат видатних українських музичних діячів і композиторів: збірник статей за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (21-22 грудня 2022 року)*. Суми, 2023. С. 36-43.
3. Бондаренко А. Сюжет роману «Євпраксія» Павла Загребельного в музиці однойменного балету Олександра Канерштейна: суголосся творчих принципів. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір: збірник статей за матеріалами VII Всеукраїнської наукової конференції НАКККіМ (2 листопада 2023 року)*. Київ, 2023. С. 179-180.
4. Бондаренко А. Тематика Київської Русі в історії української музики. *Молоді музикознавці: збірник статей за матеріалами XXIII міжнародної науково-практичної конференції КМAM ім. Р.М. Глієра (29-31 березня 2024 року)*. Київ, 2024. С. 32-33.
5. Бондаренко А. Симфонічна поема «Золоті ворота» Олександра Яковчука в контексті симфонічної творчості митця. *Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Молодіжне музикознавство – 2024» (17-18 травня 2024 року)*. м. Хмельницький, 2024. С. 30-33.

Особистий внесок здобувача. Репрезентовані в дисертації наукові результати отримано автором самостійно. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлено власні ідеї і розробки автора, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані здобувачкою особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, списку публікацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (207 позицій, з-поміж яких 7 – іноземними мовами), додатків (на 30 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 246 сторінок, із них основного тексту 166 сторінок.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

Дотримання здобувачем академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, в яких висвітлено наукові результати дисертації. На підставі вивчення тексту дисертації і наукових публікацій, результатів автоматизованої перевірки на плагіат та їх експертної оцінки встановлено, що дисертація і наукові публікації виконані самостійно, не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату. Усі використані здобувачкою у тексті дисертації свої наукові праці без посилання на ці праці були попередньо опубліковані з метою висвітлення в

них основних наукових результатів дисертації та вказані в анотації дисертації.

Відповідність змісту дисертації галузі знань та спеціальності. Зміст дисертації відповідає галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво.

Рішення.

1. Дисертація Бондаренко Анни Юріївни «Образ Київської Русі в українській інструментальній музиці 1960-х–1980-х років», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023.

2. Дисертація Бондаренко Анни Юріївни та наукові публікації, в яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням вимог академічної доброчесності.

3. Бондаренко Анна Юріївна на високому рівні оволоділа методологією наукової діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка вільно володіє матеріалом.

4. Рекомендувати дисертацію Бондаренко Анни Юріївни на тему «Образ Київської Русі в українській інструментальній музиці 1960-х–1980-х років» до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження А. Ю. Бондаренко ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Головуюча –
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музикознавства
та музичної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Ольга ОЛЕКСЮК